

Ks. dr Zdzisław Jancewicz
Katedra Prawa Rodzinnego i Praw Rodziny
Wydział Prawa, Prawa kanonicznego i Administracji
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Autoreferat
przedstawiający opis dorobku naukowego i osiągnięć naukowych
w rozumieniu art. 18a ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule
naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1789 ze zm.).

Przedkładam niniejszy referat sporządzony dla celów postępowania habilitacyjnego, który zawiera informacje na temat posiadanych dyplomów, miejsc dotychczasowego zatrudnienia w jednostkach naukowych, charakterystykę osiągnięcia naukowego w rozumieniu art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz charakterystykę pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych.

1. Imię i nazwisko: Zdzisław Jancewicz

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe– z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

2007 r. – dyplom potwierdzający uzyskanie stopnia doktora nauk prawnych w zakresie prawa, nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II z dnia 26 czerwca 2007 r. na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej: Instytucja unieważnienia małżeństwa w prawie polskim. Promotorem w przewodzie doktorskim był Bp dr hab. Andrzej Dzięga, prof. KUL, natomiast recenzentami byli: Prof. dr hab. Tadeusz Smoczyński i Prof. dr hab. Henryk Cioch (KUL).

2004 r. – dyplom potwierdzający uzyskanie tytułu magistra prawa w dniu 17 maja 2004 r. na podstawie odbytych studiów wyższych magisterskich na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w latach 2000/2001 – 2003/2004

2002 r. – dyplom potwierdzający uzyskanie licencjatu z prawa kanonicznego w dniu 22 maja 2002 r. na podstawie egzaminu ustnego z prawa kanonicznego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

2002 r. – dyplom potwierdzający uzyskanie tytułu magistra prawa kanonicznego w dniu 14 maja 2002 r. na podstawie odbytych studiów wyższych magisterskich na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w latach 1999/2000 – 2001/2002

1994 r. – dyplom potwierdzający uzyskanie tytułu magistra teologii w dniu 6 czerwca 1994 r. na podstawie odbytych wyższych studiów magisterskich w Wyższym Seminarium Duchownym w Drohiczyźnie afiliowanym do Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w latach 1988/1989 – 1993/1994

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

od 2007 r. – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

- od 1 października 2007 r. asystent, od 15 lutego 2008 r. adiunkt w Katedrze Kościelnego Prawa Karnego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
- od 1 października 2008 r. adiunkt w Katedrze Prawa Prywatnego na Wydziale Zamiejscowy Prawa i Nauk o Gospodarce w Stalowej Woli (KUL)
- od 1 października 2009 r. adiunkt w Katedrze Prawa Rodzinnego i Praw Rodziny na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
- od 1 października 2017 r. do 30 września 2019 r. asystent w Katedrze Prawa Rodzinnego i Praw Rodziny na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji

od 1 października 2002 r. do 30 sierpnia 2013 r. – Wyższe Seminarium Duchownym w Drohiczynie afiliowane do Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie

4. Wskazane osiągnięcia wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1789 ze zm.).

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

Autorstwo monografii pt. **Skutki prawne powinowactwa w prawie polskim**

b) autor, tytuł, nazwa wydawnictwa, miejsce i rok wydania

Ks. Zdzisław Jancewicz, Skutki prawne powinowactwa w prawie polskim, Wydawnictwo Academicon, Lublin 2018, ss. 714, ISBN 978-83-62475-35-3; Abp dr hab. Andrzej Dzięga WSAP Szczecin; dr hab. Grzegorz Tylec, prof. KUL

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

A. Uwagi wstępne

Przedstawiona przeze mnie monografia, dotyczy skutków prawnych powinowactwa w prawie polskim. Podjęcie tematu wynikało z moich dotychczasowych zainteresowań naukowych, które koncentrowały się na zagadnieniach prawa rodzinnego. Niewątpliwie jednym z nich jest powinowactwo, którego powstanie jest związane z zawarciem małżeństwa, a ponadto jest ono stosunkiem prawnym łączącym osoby należące do szeroko rozumianej rodziny.

To ściśle powiązanie powinowactwa z tematyką rodzinną skłaniało do przyjęcia, iż jako instytucja nie tylko prawna, ale również społeczna, o wielowiekowej historii, powinowactwo było tematem licznych publikacji, podobnie jak inne zagadnienia dotyczące małżeństwa i rodziny. Tymczasem rzeczywistość przedstawia się diametralnie inaczej. W polskim piśmiennictwie prawniczym do tej pory nie powstała monografia poświęcona powinowactwu, zaś publikacje, które tej tematyki dotyczyły czyniły to niejako subsydiarnie przy omawianiu innych instytucji prawnych.

Przyczyną, która skłoniła autora do zainteresowania się zagadnieniem powinowactwa i jego skutków, oprócz wskazanego już pozostawiania tego zagadnienia w polu dotychczasowych zainteresowań naukowych, była więc chęć wypełnienia ewidentnej luki w zakresie badań nad nim oraz potrzeba weryfikacji panujących na jego temat poglądów. Często bowiem przedstawiciele doktryny zajmowali stanowisko, iż rola powinowactwa w ostatnich czasach maleje, a zdarzały się również poglądy wprost kwestionujące potrzebę utrzymywania obecnego kształtu dotyczących go regulacji prawnych. Tymczasem przegląd obecnie obowiązujących aktów normatywnych wskazuje na znaczną ilość ustaw zawierających termin „powinowactwo”, „powinowaty”, co może wskazywać na wcale nie marginalną rolę tej instytucji i każe zadać pytanie o jej skutki w obecnie obowiązującym prawie, zwłaszcza, że większość tych aktów normatywnych nie jest związana z prawem rodzinnym.

B. Cel i tezy badawcze

Wyżej wskazany brak w piśmiennictwie prawniczym szerszego omówienia instytucji powinowactwa, dobitnie wskazywał na konieczność przeprowadzenia jej analizy oraz zebrania, usystematyzowania i przedstawienia jej skutków, w kontekście instytucji prawnych należących do różnych gałęzi prawa polskiego, w szczególności określenia oddziaływania powinowactwa na te instytucje. To też stało się celem badawczym niniejszej pracy.

Zarysowany w ten sposób cel badawczy pozwolił na postawienie głównej tezy pracy, która sprowadza się do twierdzenia, że powinowactwo jest instytucją prawną wyrosłą na gruncie prawa rodzinnego, dotyczącą osobistych więzów i relacji osób fizycznych, powstającą na skutek zawarcia małżeństwa, która istotnie oddziałuje na zakres praw i obowiązków określonych podmiotów.

Ocena prawdziwości powyższej tezy wymagała przyjęcia następujących hipotez: Po pierwsze, oddziaływanie prawne powinowactwa można zasadniczo podzielić na sferę praw lub obowiązków (powinności). Po drugie, aktualne ujęcie prawne powinowactwa wiąże jego istnienie jedynie z faktem zawarcia małżeństwa, uniezależniając tym samym istnienie tego stosunku prawnego od jakichkolwiek więzi emocjonalnych pomiędzy osobami powinowatymi. Po trzecie, główną funkcją powinowactwa jest ochrona prawidłowych relacji rodzinnych, ale także zabezpieczenie innych cennych wartości życia społecznego.

Weryfikacja przyjętych założeń wymagała postawienia szeregu pytań eksploracyjnych. Podstawowe pytanie dotyczy znaczenia pojęcia „powinowactwo”, w jakim zakresie (w jakiej linii i stopniu) powinowactwo jest relewantne prawnie, dłaczego w poszczególnych aktach normatywnych zakres ten jest różnie określany, jakie okoliczności o tym przesądzają?

Istotnym jest również pytanie o proces kształtowania się powinowactwa w aspekcie historycznym, jego ewolucji do czasów współczesnych, czy procesy te zakończyły się, czy zauważalne są symptomy zmierzchu tej instytucji?

Innym zagadnieniem ważnym, z punktu widzenia przedmiotu analizy jest funkcja realizowana przez powinowactwo, a w tym kontekście pytanie czy są one tożsame z funkcjami pokrewieństwa?

Czy właściwe jest obowiązujące w aktualnym stanie prawnym ukształtowanie powinowactwa jako stosunku prawnego niezależnego od istnienia realnych więzi emocjonalnych pomiędzy osobami objętymi stosunkiem powinowactwa, jak w powyższym kontekście ocenić należy zasadę trwania powinowactwa mimo ustania małżeństwa będącego jego źródłem?

W jakich sytuacjach może dojść do ustania stosunku powinowactwa, jakie zdarzenia prawne są istotne z punktu widzenia tego zagadnienia?

W kontekście wcześniejszych, jako istotne jawi się pytanie czy istnienie realnych więzi emocjonalnych pomiędzy powinowatymi może mieć znaczenie prawne?

Czy w systemie prawnym można wskazać regulacje, które pełnią podobną funkcję jak powinowactwo tyle, że związane są nie z małżeństwem, lecz faktycznym pożyciem (konkubinatem)?

Czy można mówić o ochronie prawnej więzi pomiędzy krewnymi osób pozostających w faktycznym pożyciu, a konkubentami, tak jak ma to miejsce w przypadku osób związanych powinowactwem, a więc stosunkiem prawnym wynikającym z zawartego małżeństwa?

W jaki sposób skutki prawne powinowactwa oddziałują na „atrakcyjność” małżeństwa w aktualnej sytuacji, gdy przeżywa ono niespotykany dotąd kryzys?

C. Metody badawcze i uwagi metodologiczne

Do weryfikacji przyjętej tezy głównej i tez pomocniczych, a w konsekwencji osiągnięcia celu badawczego pracy, posłużono się kilkoma metodami badawczymi. Jako podstawową, przyjęto typową dla nauk prawnych metodę formalno-dogmatyczną, polegającą na analizie obowiązujących przepisów prawnych i ich wykładni. Wskazana metoda posłużyła przede wszystkim analizie norm regulujących skutki prawne powinowactwa. Pozwoliło to wskazać konkretne prawa oraz obowiązki osoby fizycznej związane z pozostawaniem w relacji powinowactwa.

Metoda ta (nazywana także językowo-logiczną) okazała się pomocną w ustaleniu (zidentyfikowaniu) regulacji prawnych, dotyczących problematyki będącej przedmiotem badań oraz dekodowania znaczenia analizowanych norm prawnych. Przedmiotowa metoda jest niezastąpiona także w interpretacji przepisów, szczególnie tych które budzą wątpliwości. Ponadto używa się jej do badania języka aktów normatywnych, przede wszystkim pod kątem przejrzystości, jednoznaczności i precyzji, co ma szczególną doniosłość w ustalaniu znaczenia używanych sformułowań i terminów.

W pracy nie mogło zabraknąć metody aksjologicznej, niezbędnej do wskazania wartości, chronionych prawem w analizowanym obszarze. Metoda ta pozwoliła udzielić odpowiedzi na pytanie czy regulacje prawne dotyczące powinowactwa w należyty sposób chronią wartość więzi rodzinnych oraz oddziałują pozytywnie na małżeństwo, z którym są związane. Była również przydatna do ustalenia wartości chronionych powinowactwem, określenia, które dobra chronione prawem pozostają ze sobą w konflikcie, ponadto które można poświęcić, jakim zaś zapewnić pierwszeństwo.

W pracy ważne znaczenie zajęła także metoda historyczno-prawna, która była przydatna w badaniu zmian w przepisach prawa oraz ich ewolucji. Metoda ta znalazła zastosowanie głównie w pierwszym rozdziale pracy. Pomocnicze znaczenie dla prowadzonych rozważań miała także metoda prawno-porównawcza (komparatystyka prawnicza), stosowana w odniesieniu do regulacji zawartych w różnych gałęziach prawa polskiego, przydatna zwłaszcza w badaniu zakresu i funkcji powinowactwa w obszarze różnych gałęzi prawa polskiego.

Wybór przedmiotu rozprawy, co za tym idzie zastosowanych metod badawczych, w szczególności formalno-dogmatycznej określił zakres materiału badawczego, którym stały się ustawy polskiego systemu prawnego, w których użyto pojęcia „powinowactwo”, „powinowaty”. Pominięto natomiast te akty prawne, które odnoszą się do stosunku powinowactwa, ale nie wprost, to znaczy posługują się określeniem konkretnych relacji między powinowatymi przy użyciu terminów takich jak: pasierb, zięć, synowa, ojczym, macocha i teściowie. Badaniem także zostały objęte niektóre z ustaw, w których ustawodawca posłużył się pojęciami „osoba bliska” i „osoba najbliższa”, ze względu na to, iż w ich definiensie uwzględnione zostało *expressis verbis* pojęcie „powinowaty”.

W badaniach celowo pominięto akty prawne rangi podustawowej. Powyższe jest wynikiem uznania, iż rozszerzenie w ten sposób materiału badawczego prowadziło do znacznego zwiększenia zakresu badań, w konsekwencji wzrost objętości pracy, co nie pozostałoby bez wpływu na i tak rozbudowaną strukturę pracy oraz czytelność, łatwość odbioru zawartego w niej wywodu. Podkreślenia przy tym wymaga, iż ewentualnie poddane analizie akty niższej rangi i tak musiałyby mieścić się w granicach w wyznaczonych przez akty normatywne rangi ustawowej.

Kolejnym założeniem metodologicznym związanym z doбором materiału źródłowego było ograniczenie zakresu badań do analizy treści ustaw w polskim systemie prawnym. Powyższe jest konsekwencją faktu, iż powinowactwo jako instytucja wyrosła na gruncie prawa rodzinnego w dalszym ciągu pozostaje domeną krajowych porządków prawnych, co jest wynikiem silnego jej związku ze stosunkami społecznymi w poszczególnych krajach i co skutkuje zasadniczą trudnością stworzenia wspólnych, zunifikowanych rozwiązań. Tym samym akty prawa międzynarodowego i innych systemów prawnych pozostały poza zakresem badań.

Założeniem metodologicznym było, aby systematyka pracy stanowiła oryginalną próbę opisu skutków prawnych powinowactwa występujących w obszarze systemu prawa polskiego. Punktem wyjścia do budowy struktury pracy była koncepcja, zgodnie z którą skutki prawne powinowactwa przyporządkować można do dwóch grup. Do pierwszej zaliczyć należy różnego rodzaju uprawnienia, do drugiej zaś obowiązki (powinności), których źródłem jest stosunek prawny powinowactwa.

Przyjęte kryterium rzeczowe podziału skutków powinowactwa wskazywało na konieczność wyeksponowania zasadniczych problemów badawczych w osobnych rozdziałach, podrozdziałach, punktach i podpunktach, odpowiadających poszczególnym kategoriom tych skutków, w celu ich zebrania, usystematyzowania, przedstawienia oraz analizy. Zauważyć należy jednak, że budowa rozdziału pierwszego, w którym zawarte zostały ogólne uwagi

dotyczące powinowactwa, niezbędne dla dalszego wywodu różni się istotnie od budowy pozostałych.

W rozdziałach od drugiego do piątego, dokonano więc próby systematyki przepisów funkcjonujących w systemie prawa polskiego, a odnoszących się do powinowactwa, przez pogrupowanie ich według kategorii praw lub obowiązków z tym stosunkiem prawnym związanych.

Cechą charakterystyczną jest tu próba usystematyzowania w ramach danego rozdziału bardzo różnorodnych przepisów odnoszących się do skutków prawnych powinowactwa.

Pogrupowane tematycznie w ramach danego podrozdziału przepisy odnoszące się do skutków powinowactwa, przedstawione zostały jako opis normatywnego materiału badawczego dotyczącego określonego zagadnienia, z którym związana jest grupa analizowanych przepisów oraz charakterystyka uprawnień/obowiązków wynikających z poddanych analizie przepisów. Ten stały schemat konstrukcyjny realizowany był we wszystkich podrozdziałach pracy od rozdziału drugiego do piątego.

W ramach części zawierających opis normatywnego materiału badawczego wskazane zostały omawiane przepisy. W kolejnych jednostkach redakcyjnych przeanalizowano prawa i obowiązki (powinności) określonych podmiotów, a wśród tych ostatnich także wyłączenia i zakazy, jako skutki prawne powinowactwa

Przedmiotowa analiza została dokonana w następującym porządku:

- I. – krótka prezentacja ustawy zawierającą regulację dotyczącą powinowactwa;
- II. – analiza przepisu odnoszącego się do powinowactwa, wskazanie linii i stopni relewantnych dla danej instytucji;
- III. – krótkie przedstawienie *ratio legis* analizowanego przepisu uwzględniającego powinowactwo.

Odmianą metodologię prezentacji i analizy zagadnienia przyjęto w odniesieniu do zagadnień związanych z prawem karnym. Powyższe jest konsekwencją faktu, iż powinowactwo na gruncie tej gałęzi prawa, jako relewantne z punktu widzenia jej przepisów, jest określone w taki sam sposób dla wszystkich aktów normatywnych. Ponadto powinowactwo ściśle związane jest z pojęciem „osoby najbliższej”, które to zostało zdefiniowane w art. 115 § 11 *Kodeksu karnego* i ta legalna definicja ma zastosowanie do innych ustaw szeroko rozumianego prawa karnego.

Synteza oraz wnioski z tak przeprowadzonej analizy opisane zostały w „charakterystyce uprawnień/obowiązków” wynikających z poddanych analizie przepisów. Najbardziej interesujące wnioski natury ogólnej zostały zebrane oraz przedstawione w zakończeniu pracy, tam także zamieszczone zostały wnioski *de lege ferenda*. W zakończeniu zawarto swego rodzaju zwięzłe zakończenie analiz dokonanych na łamach niniejszej rozprawy.

D. Struktura pracy

Przedstawione powyżej założenia metodologiczne wpłynęły na strukturę monografii. Składa się ona z pięciu rozdziałów merytorycznych, z których każdy jest poprzedzony wprowadzeniem. Natomiast tylko pierwszy z rozdziałów pracy posiada typowe podsumowanie, w pozostałych zaś rozdziałach funkcję podsumowania pełni charakterystyka dokonana w każdym z podrozdziałów. Ponadto integralnymi elementami rozprawy są spis treści, wykaz skrótów, wstęp, zakończenie oraz bibliografia – obejmująca wykaz wykorzystanych źródeł, orzecznictwo, literaturę przedmiotu oraz wykaz słowników i encyklopedii.

Rozdział pierwszy pod tytułem „Istota powinowactwa” zawiera ogólne uwagi dotyczące powinowactwa, etymologii i znaczenia terminu oraz ujęcie historyczne instytucji. Zasadnicze znaczenie ma podrozdział czwarty, gdyż dotyczy on powinowactwa w świetle obowiązującego stanu prawnego, który określa legalne ramy samej instytucji jak i powodowanej przez nią skutków. Z uwagi na to, że powinowaty jest jednym z desygnatów „osoby bliskiej” występującej w prawie cywilnym i administracyjnym oraz „osoby najbliższej” w szeroko rozumianym prawie karnym, w tym miejscu przedstawiono relację tych pojęć do powinowactwa. Wskazania jednocześnie wymaga, iż omówienie szczegółowych uprawnień i obowiązków powinowatego, jako „osoby bliskiej”, czy „osoby najbliższej” na gruncie aktów normatywnych, które terminami tymi się posługują, dokonane zostało w dalszych rozdziałach pracy.

W rozdziale drugim zatytułowanym „Uprawnienia wynikające ze stosunku powinowactwa”, jako pierwsze omówiono uprawnienia wynikające z *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, następnie uprawnienia proceduralne powinowatego oraz przysługujące mu w ramach postępowań kontrolnych. W dalszej kolejności przeanalizowano uprawnienia do wykonywania praw osób zmarłych oraz prawa powinowatego związane z dostępem do świadczenia zdrowotnego. W tym rozdziale zostały też omówione uprawnienia powinowatego jako osoby bliskiej oraz osoby najbliższej. Na końcu przedstawiono inne uprawnienia wynikające ze stosunku powinowactwa.

Rozdział trzeci zatytułowano „Wyłączenia jako obowiązki wynikające ze stosunku powinowactwa”. Jako pierwsze przedstawiono skutki w postaci wyłączenia od dokonywania czynności sprawdzająco-kontrolnych, następnie zaś te dotyczące wyłączenia członka organów kolegialnych. Następnie omówiono zagadnienie wyłączenia od udziału w postępowaniu dyscyplinarnym, a dalej wyłączenia od wykonywania funkcji w postępowaniach sądowych. W ostatnim podrozdziale przedstawiono inne wyłączenia jako obowiązki wynikające ze stosunku powinowactwa.

W rozdziale czwartym, pod tytułem „Zakazy jako obowiązki wynikające ze stosunku powinowactwa”, pierwsze omówiono powinowactwo jako podstawę zakazu powstania stosunku podległości służbowej, następnie zaś, zakazów związanych z ustrojem sądów. Na koniec omówiono inne zakazy wynikające z tego stosunku prawnorodzinnego.

W rozdziale piątym – „Inne obowiązki i skutki prawne wynikające ze stosunku powinowactwa”, analizie poddano obowiązki powinowatego jako osoby najbliższej w *Kodeksie karnym*. Następnie przedstawiono pozostałe obowiązki wynikające ze stosunku

powinowactwa. Jako ostatnie przeanalizowano inne skutki prawne będące konsekwencją tego stosunku prawnego.

E. Osiągnięte wyniki badań zawarte w prezentowanej monografii

Przeprowadzone badania wykazy, iż powinowactwo jakkolwiek wyrosłe i historycznie związane z prawem rodzinnym obecnie wywiera skutki określone w wielu ustawach na gruncie różnych gałęzi prawa. Badania te potwierdziły, iż rzutuje ono na sytuację osób w sposób pozytywny i negatywny, tzn. jest ono źródłem określonych uprawnień i obowiązków, te ostatnie zaś implikują konkretne ograniczenia w postaci wyłączeń, zakazów i innych obowiązków.

Dokonując analizy aktów normatywnych, uzyskano efekt badawczy w postaci wyodrębnienia uprawnień wynikających z tego stosunku prawnego. Następnie przeprowadzono systematykę tych skutków prawnych powinowactwa, co pozwoliło na ich pogrupowanie.

W ramach przepisów *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego* zaliczono do nich prawo żądania alimentów, a więc uprawnienia o charakterze majątkowym jak i prawa niemajątkowe, takie jak: kontakty z dzieckiem; nadanie nazwiska dziecku przez ojczyrna bądź macochę; adopcja zagraniczna dziecka.

Kolejną grupą są uprawnienia proceduralne powinowatego oraz uprawnienia w ramach postępowań kontrolnych (mają one charakter formalny), np. prawo świadka do odmowy zeznań i odmowy udzielenia odpowiedzi na pytanie w *Kodeksie postępowania cywilnego*, prawo odmowy udzielenia informacji lub współdziałania w toku kontroli Prezesa Ochrony Urzędu Konkurencji i Konsumentów.

Następnie wyodrębniono też uprawnienia powinowatego do wykonywania praw osób zmarłych. Zasadniczo mają one charakter proceduralny, np. wykonywanie praw zmarłego w postępowaniu dotyczącym odpowiedzialności zawodowej fizjoterapeuty; pielęgniarek i położnych; lekarzy; czy też wykonywanie praw osoby zmarłej, gdy jej dobro zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone zachowaniem farmaceuty czy lekarza weterynarii.

Do skutków prawnych generowanych przez powinowactwo zaliczono także uprawnienia związane z dostępem do świadczenia zdrowotnego, np. uprawnienie do uzyskania zaświadczenia lekarskiego w celu opieki nad chorym członkiem rodziny; uprawnienie do złożenia wniosku o zgodę na udzielenie świadczenia zdrowotnego albo na jego kontynuację w państwie członkowskim Unii Europejskiej.

W konsekwencji przeprowadzonych badań stwierdzono, że powinowactwo wywołuje skutki prawne w postaci uprawnień w kontekście „osoby bliskiej” na gruncie prawa cywilnego, np. zgoda i sprzeciw osoby bliskiej na ujawnienie tajemnicy informacji związanych z pacjentem po jego śmierci oraz na gruncie prawa administracyjnego, np. prawo do odmowy złożenia wyjaśnień które mogłyby narazić na odpowiedzialność karną lub majątkową składającego wyjaśnienia lub osobę mu bliską. W odniesieniu do gałęzi prawa administracyjnego odwołanie się do powinowatego jako desygnatu „osoby bliskiej” występuje sporadycznie.

Powinowatemu jako desygnatowi „osoby najbliższej” przysługują uprawnienia wynikające z przepisów prawnokarnych. W *Kodeksie karnym* są one związane z trybem

ścigania przestępstw, jeżeli zostały one popełnione na szkodę osoby najbliższej, np. kradzież, przestępstwa właczenia się do urządzenia telekomunikacyjnego i uruchomienia impulsu telefonicznego. W *Kodeksie postępowania karnego* uprawnienia te dotyczą np. pouczenia osób najbliższych o przysługujących uprawnieniach w razie śmierci pokrzywdzonego; odmowy składania zeznań osoby najbliższej dla oskarżonego (uprawnienia te mają charakter procesowy). W *Kodeksie wykroczeń* zalicza się do nich np. uiszczenie grzywny lub ofiarowanie pieniędzy z przeznaczeniem na ten cel skazanemu lub ukaranemu.

Wreszcie do grupy innych uprawnień, zaliczono te, nie kwalifikowane do wcześniej wymienionych grup, np. prawo łącznego zatrudniania osób wchodzących w skład służby zagranicznej; prawo nabycia gruntu leśnego; prawo pochowania zwłok ludzkich.

Wynikiem badawczym stało się również stwierdzenie, że wyłączenia są najliczniejszą kategorią obowiązków, uregulowaną w aktach normatywnych rangi ustawowej w prawie polskim wynikających z powinowactwa.

Spośród nich, do pierwszej grupy zaliczono te, które związane są z czynnościami sprawdzająco-kontrolnymi (mają one charakter administracyjny), np. wyłączenie osoby z kontroli działalności biura informacji gospodarczej; wyłączenie z postępowania kontrolnego wszystkich funkcjonariuszy jednostki organizacyjnej Centralnego Biura Antykorupcyjnego; wyłączenie od udziału w kontroli w zakresie stosowania legalnych jednostek miar lub przyrządów pomiarowych.

Kolejna grupa wyłączeń wyróżniona została w oparciu o wspólną cechę, którą jest obowiązek wyłączenia członka organów kolegialnych (mają one charakter administracyjny), np. wyłączenie członka komisji lekarskich podległych ministrowi Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji; wyłączenie członka zespołu egzaminacyjnego Państwowego Egzaminu Specjalizacyjnego Farmaceutów; wyłączenie z prac Komitetu Polityki Naukowej; wyłączenie członka z prac adwokackich komisji kwalifikacyjnych i odwoławczej; wyłączenie członka komisji w konkursie na użytkowanie obwodu rybackiego. Badania wykazały, iż wyłączenia wymienione w tej kategorii, składają się na największy zbiór skutków prawnych, wynikających z powinowactwa, omówionych w całej monografii (30 wyłączeń).

Jako następne wyróżnione zostały te, dotyczące obowiązku wyłączenia od udziału w postępowaniu dyscyplinarnym (mają one charakter proceduralny), np. wyłączenie od udziału w postępowaniu dyscyplinarnym funkcjonariusza Służby Więziennej; wyłączenie od udziału w postępowaniu dyscyplinarnym żołnierzy; wyłączenie od udziału w postępowaniu dyscyplinarnym nauczyciela.

Obowiązku wyłączenia od wykonywania funkcji w postępowaniach sądowych dotyczy kolejna grupa skutków powinowactwa wyróżnionych, na podstawie przeprowadzonych badań w niniejszej pracy (mają charakter proceduralny). Znalazły się w niej: wyłączenie sędziego i innych osób w postępowaniu cywilnym; wyłączenie sędziego i innych osób w postępowaniu karnym; wyłączenie sędziego w postępowaniu przed sądami administracyjnymi; wyłączenie sędziego Trybunału Konstytucyjnego od udziału w rozpoznawaniu sprawy.

Ostatnia grupa obowiązków to te, które wynikają ze stosunku powinowactwa, ale nie zostały zakwalifikowane do wymienionych wyżej grup, np. wyłączenie pełnienia funkcji

nadzorczy albo zarządcy restrukturyzacyjnego; wyłączenie osób wykonujących czynności w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego; wyłączenie od pełnienia funkcji syndyka.

Efektom badań jest dokonana systematyka skutków prawnych wynikających ze stosunku powinowactwa, że drugą dającą się wyodrębnić kategorię obowiązków, w aktach normatywnych rangi ustawowej, stanowią zakazy.

Do pierwszej z wyróżnionych w niej grup zaliczyć można te, które odnoszą się do powstania stosunku podległości służbowej, np. zakaz powstania podległości służbowej w stosunku do Dyrektora Agencji Wymiany Akademickiej; zakaz zatrudnienia pracowników w jednostkach samorządowych ze względu na powstanie stosunku bezpośredniej podległości służbowej.

Kolejna grupa zakazów związana jest z ustrojem sądów, np. zakaz pełnienia służby przez spowinowaconych sędziów, asesorów sądowych albo referendarzy sądowych w tym samym wydziale sądu; zakaz jednoczesnego pełnienia służby przez spowinowaconych sędziów Sądu Najwyższego.

Te zakazy jako obowiązki, które nie zostały zamieszczone w wyżej wymienionych, zaliczono do kategorii „innych” zakazów, np. zakaz zawarcia małżeństwa; zakaz wykonywania obowiązków zarządcy kompensacji. Cechą charakterystyczną jest znaczne zróżnicowanie materii, których dotyczą ustawy zawierające te przepisy.

Przyjętą tezę badawczą potwierdza również konstatacja, iż istnieją obowiązki wynikające ze stosunku powinowactwa, które nie należą, ani do wyłączeń, ani do zakazów, są to zatem inne obowiązki i skutki powinowactwa. Zostały one przeanalizowane w ostatnim rozdziale.

Jako pierwsze wśród nich omówiono obowiązki powinowatego jako „osoby najbliższej” w *Kodeksie karnym*, polegające między innymi na zakazie lub nakazie określonego zachowania w razie skazania za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy wobec osoby najbliższej.

Do drugiej grupy zaliczono pozostałe obowiązki np. przeszkody zachowania obowiązku bezstronności i niezależności przez kandydata oraz członków komisji europejskiej usługi opłaty elektronicznej; obowiązek wstrzymania się od udziału w rozstrzygnięciu spraw przez członków zarządu spółek kapitałowych.

Trzecią stanowią inne, niż obowiązki, skutki prawne wynikające ze stosunku powinowactwa, takie jak np. domniemanie istnienia porozumienia podmiotów posiadających akcje spółki publicznej; kryteria niezależności członka komitetu audytu od jednostki zainteresowania publicznego; uznanie za bezskuteczne odpłatnych czynności prawnych dokonanych przez upadłego.

Badania nad skutkami powinowactwa w prawie polskim dowiodły, że wola ustawodawcy, zasadniczo tylko powinowactwo ograniczone do określonych linii i stopni ma znaczenie prawne, aczkolwiek od tej zasady są wyjątki, gdzie powinowactwo bez żadnych ograniczeń jest istotne prawnie np. art. 114² § 2 *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*; art. 135c ust. 1 ustawy o Policji; art. 20 ust. 1 pkt 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Oznacza to, że poszczególne osoby mogą być ze sobą spowinowacane, ale

łączy je stosunek powinowactwa na gruncie praw a polskiego nie będzie powodował zaistnienia żadnych skutków prawnych, o ile nie będzie zawierał się w zakresie podanym przez ustawodawcę.

Konstatacja, że skutki prawne wywierało jedynie powinowactwo uznane za relewantne przez ustawodawcę implikowało dążenie do ustalenia w jaki sposób zakres powinowactwa istotnego prawnie był przez ustawodawcę określany oraz w jaki sposób ustalany. Wnioskiem przeprowadzonych badań jest, iż odbywało się to różnie na gruncie poszczególnych aktów normatywnych. W większości przypadków ustawy wyznaczając go, odwołują się do linii i stopni obliczanych zgodnie z art. 61⁸ § 2 *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, który stanowi, że „linię i stopień powinowactwa określa się według linii i stopnia pokrewieństwa”. Nierzadko jednak przepisy dotyczące skutków powinowactwa odwołują się do pokrewieństwa, wskazując na zstępnych, wstępnych i rodzeństwo. Taki sposób przyjęto między innymi określając powinowatego jako desygnat „osoby najbliższej” w art. 115 § 11 *Kodeksu karnego*. W istocie określa on jednak zakres powinowactwa obejmujący linię prostą oraz linię boczną ograniczoną do drugiego stopnia. Wyjątkowy jest sposób, którym posłużono się w przepisie dotyczącym wyłączenia sędziego (art. 40 § 1 pkt 3 *Kodeksu postępowania karnego*), w którym przyjęto sposób „mieszany”; ustawodawca przy określeniu powinowactwa odwołuje się do linii i stopni, wskazując jednak, że te ostatnie dotyczą dzieci rodzeństwa.

Badania nad powinowactwem wywierającym skutki prawne prowadzą do wniosku, że znacząca grupa ustaw, zawierających przepisy dotyczące badanej materii, za relewantny uznaje zakres obejmujący powinowatych do drugiego stopnia. Jest on opisywany w bardzo zróżnicowany sposób: „do drugiego stopnia włącznie”; „do drugiego stopnia”; „drugiego stopnia”; „pierwszego i drugiego stopnia”.

Do kolejnej grupy należą akty normatywne, w których zakres powinowactwa został ograniczony do powinowatych w linii prostej, a w linii bocznej do drugiego stopnia. W tych przypadkach ustawodawca posługuje się zwrotami: „w linii prostej i w linii bocznej do drugiego stopnia włącznie”; „w linii prostej, w linii bocznej do drugiego stopnia”; „w linii prostej i w linii bocznej do drugiego stopnia”; „w linii prostej i w drugim stopniu linii bocznej”. Zakresy obu wskazanych grup w praktyce będą zbieżne, gdyż rzadko zdarzą się sytuacje z udziałem powinowatych w linii prostej, w stopniu dalszym niż drugi.

Analogicznie do ostatniego z wcześniej omówionych został wyznaczony zakres powinowactwa w przepisach posługujących się odniesieniem do pokrewieństwa, czyli odniesieniem do zstępnych, wstępnych i rodzeństwa. Grupa przepisów posługująca się tym sposobem wyznaczania zakresu jest bardzo liczna.

W niektórych ustawach ograniczono zakres powinowactwa relewantnego prawnie jedynie „do linii prostej”. W tej grupie wymienić również należy przepisy określające zakres powinowactwa relewantnego poprzez wskazanie jego „pierwszego stopnia”.

Niektóre ustawy regulują zakresy powinowactwa włączając do nich powinowatych „w linii prostej a w linii bocznej do trzeciego stopnia”; „w linii prostej a w linii bocznej do trzeciego stopnia włącznie” i „w linii prostej, a w linii bocznej aż do stopnia pomiędzy dziećmi rodzeństwa”.

Pojedyncze akty normatywne regulują zakresy powinowactwa obejmując nim powinowatych „do czwartego stopnia”; „do trzeciego stopnia”; oraz „w linii prostej, a w linii bocznej do czwartego stopnia”.

Należy zauważyć, iż w ramach pojęcia „osoby bliskiej” na gruncie prawa cywilnego relewantne jest powinowactwo „w linii prostej do drugiego stopnia” (art. 31 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty w zw. z art. 3 ust. 1 pkt 2 oraz art. 14 ust. 3 w zw. z art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta), w prawie administracyjnym „do drugiego stopnia” (art. 29 w zw. z art. 19 ust. 2 ustawy o kontroli w administracji rządowej), a w pojęciu „osoby najbliższej” w prawie karnym uwzględniony jest powinowaty tej samej linii i stopniu co wskazani krewni, czyli zstępny, wstępny, rodzeństwo.

Podsumowując, można stwierdzić, iż ustawodawca, opisując relewantny zakres powinowactwa, posługuje się wieloma różnymi zwrotami, a z poszczególnych ustaw nie wynika co jest powodem tego zróżnicowania. Tym bardziej, że jak już przedstawiono, całe grupy przepisów, pomimo różnej ich redakcji, w rzeczywistości zakres powinowactwa kształtują tak samo.

Badania potwierdziły związek powinowactwa z zawarciem małżeństwa, jako przyczyny jego powstania, jak również czynnikiem determinującym jego trwałość. Zaznaczenia przy tym wymaga, iż nie chodzi o samo małżeństwo, ale czynność je inicjującą. Konstatacja ta w kontekście powinowactwa ma istotne znaczenie, gdyż nawet ustanie małżeństwa nie powoduje ustania powinowactwa, a co za tym idzie również jego skutków prawnych. Bez znaczenia przy tym jest istnienie, bądź nie, więzi emocjonalnej pomiędzy powinowatymi. To powiązanie powinowactwa z zawarciem małżeństwa skutkuje również niemożnością, z powodów doktrynalnych, uwzględnienia postulatu *de lege ferenda* dopuszczenia możliwości sądowego ustalenia nieistnienia powinowactwa w sytuacji braku więzi emocjonalnej i ustania małżeństwa, którego zawarcie było przyczyną powstania stosunku powinowactwa. Jednocześnie dopuszczalnym sposobem pogodzenia charakteru powinowactwa jako stosunku trwałego i nieodwołalnego z postulatem wyjścia naprzeciw oczekiwaniu osób, których np. słuszne aspiracje nie mogą zostać zrealizowane, jest dopuszczenie *de lege ferenda* możliwości sądowego uchylenia się od skutków prawnych powinowactwa.

Jak już zostało zasygnalizowane, czego dowiodły również badania, dla powinowactwa i jego skutków prawnych bez znaczenia jest istnienie, bądź nie, więzi emocjonalnej między powinowatymi.

Z kwestią dotyczącą zawarcia małżeństwa, w kontekście powinowactwa wiąże się również stwierdzenie, iż analogiczny do tego ostatniego stosunek prawny nie powstaje pomiędzy krewnymi osób pozostających we wspólnym pożyciu. Jest to oczywiste w świetle tego co zostało już powiedziane o przyczynie powstania powinowactwa, a czego oczywiście brak w przypadku faktycznego związku, jakim jest konkubinaty.

Badania potwierdziły, że powinowactwo, najpierw jako więź społeczna, a następnie stosunek prawny, istniało już w starożytności. Dodać należy, iż na przestrzeni wieków podlegało niewielkim zmianom. Obecnie z jednej strony zaobserwować można rozluźnienie więzi emocjonalnych pomiędzy powinowatymi, z drugiej jednak znaczna ilość aktów normatywnych, uchwalanych w relatywnie nieodległych czasach dowodzi, iż ustawodawca w dalszym ciągu dostrzega społeczną rolę tej instytucji, co każe zakładać, że nadal będzie ona miała znaczenie prawne.

Wyniki badań prowadzą do wniosku, iż przepisy dotyczące powinowactwa pełnią zasadniczo funkcje ochronną wobec dobra rodziny, zarówno „rodziny wielkiej”, jak i „rodziny małej”. Chodzi o ochronę więzi pomiędzy powinowatymi, ale również więzi pomiędzy małżonkami, a także między małżonkiem a jego krewnymi, dla których to więzi nie są obojętne relacje jego współmałżonka z tymi krewnymi. W tym kontekście można stwierdzić, iż przeprowadzone badania dają podstawy do sformułowania wniosku, że przepisy dotyczące powinowactwa pełnią analogiczną funkcję jak te odnoszące się do pokrewieństwa, co nie może dziwić ze względu na podobieństwo i związek obu instytucji.

Przeprowadzone badania materiału normatywnego, dotyczącego wyłączeń, zakazów i obowiązków wynikających z powinowactwa, prowadzą do konkluzji, iż nie zawiera on przepisów umożliwiających rozstrzygnięcie sytuacji, gdy do okoliczności objętej wyłączeniem, zakazem lub obowiązkiem już dojdzie.

Przykładem powyższego jest zakaz jednoczesnego pełnienia służby przez powinowatych sędziów Sądu Najwyższego, określony w art. 32 ustawy o Sądzie Najwyższym. Jego istnienie jest uzasadnione koniecznością zapewnienia bezstronności sędziów, a w konsekwencji wydawania sprawiedliwych orzeczeń. Ustawodawca nie uwzględnił jednak sytuacji, w której doszłoby do powstania relewantnego z punktu widzenia omawianego przepisu stosunku powinowactwa, między osobami już w tym sądzie orzekającymi. Zaktualizuje się wówczas zakaz zawarty we wspomnianym artykule.

Powstaje pytanie, który z sędziów w tej sytuacji powinien zrzec się stanowiska, gdyż w obecnym stanie prawnym nie ma innej możliwości jej rozwiązania. Z uwagi na usytuowanie instytucjonalne Sądu Najwyższego, znajdującego się na szczycie struktury sądownictwa, wykluczona jest możliwość przeniesienia sędziego do innego równorzędnego sądu. Częściowym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie do porządku prawnego instytucji uchylenia się od skutków powinowactwa, o której była mowa już wcześniej. Nie rozwiązuje ona jednak problemu, gdy istnieje emocjonalna więź między powinowatymi, a jak podniesiono wcześniej, podstawową przesłanką uchylenia się od skutków powinowactwa byłby jej brak.

Wracając do obecnie obowiązującego stanu prawnego, rodzi się także pytanie, co w sytuacji, gdy żadna z osób powinowatych stanowiska się nie zrzeknie. Ustawa milczy w tym przedmiocie. *De lege ferenda* postulowanym jest wprowadzenie przepisów rozstrzygających tego rodzaju sytuacje.

Innym przykładem, tym razem na gruncie przepisów formułujących prawo wynikające ze stosunków rodzinnoprawnych, także powinowactwa, jest przepis art. 10 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, stanowiący komu przysługuje prawo pochowania zwłok ludzkich. Ustawodawca określił krąg tych podmiotów w sposób szeroki, wyliczając je enumeratywnie. Może to prowadzić do konfliktów, wówczas kiedy osoby najbliższe zmarłemu nie są zgodne w tej kwestii. Powstaje wówczas pytanie, komu przysługuje decydujący głos? W orzecznictwie wyrażono pogląd, według którego ustawa określa kolejność prawa pochowania zwłok, wskazując grupy osób, które łączył ze zmarłym stosunek rodzinnoprawny. Nie rozstrzygnięto jednak, co w sytuacji sporu między osobami, które pozostawały z nim w takiej samej relacji rodzinnoprawnej. Omawiany problem w praktyce zdarza się raczej rzadko, co nie zmienia faktu, iż pożądanym jest, by ustawodawca omawianą kwestię doprecyzował.

Przeprowadzone badania potwierdzają, iż powinowactwo jako instytucja prawna oparta na stosunku rodzinnoprawnym powinno być utrzymane w polskim systemie prawnym. Z jednej bowiem strony wzmacnia i zabezpiecza ono funkcjonowanie poszczególnych instytucji, organów i urzędów państwa, a także innych podmiotów obrotu prawnego. Z drugiej zaś pozwala na zabezpieczenie i prawidłowe podtrzymywanie szeroko rozumianych więzi rodzinnych, które między innymi na skutek powinowactwa powstają. Powinowactwo i jego konsekwencje mają na celu również ochronę dobra małżeństwa i rodziny. W niektórych jednak przypadkach skutki prawne powinowactwa mogą powodować problemy. Zbyt szeroko określone granice powinowactwa, istotnego z punktu widzenia tych przepisów, z jednej strony nadmiernie ingerują w prawa osobiste tych osób, z drugiej strony mogą powodować „ucieczkę” w związku nieformalne. To powoduje, iż instytucja, która jest związana z małżeństwem i rodziną, jak również pozytywnie zakorzeniona w życiu jednostek i społeczeństwa, musi być ostrożnie „obudowywana” przepisami stanowiącymi kolejne jej skutki prawne, by nie doprowadzić do jej przeregulowania.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Zasadniczym obszarem prowadzonych przeze mnie badań po uzyskaniu stopnia doktora były zagadnienia skoncentrowane wokół instytucji prawa rodzinnego, które były moim podstawowym kierunkiem badań. Ponadto drugim obszarem badań były zagadnienia związane prawem bioetycznym.

Badania prowadzone nad poszczególnymi instytucjami prawa rodzinnego dotyczyły kilku zagadnień. Znaczna ich część odnosiła się do kwestii związanych z władzą rodzicielską.

Troska o wykonywanie władzy rodzicielskiej z poszanowaniem godności dziecka, obowiązek wysłuchania go i uwzględnienie jego życzeń jako istotnych aspektów wykonywania władzy rodzicielskiej, zostały poddane analizie w artykule: *Projektowane zmiany w zakresie władzy rodzicielskiej na podstawie art. 95 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, w: *W trosce o godność człowieka*, red. S. Mazur i T. Syczewski, Drohiczyn 2008, s. 53-61, ISBN 978-83-60239-40-7.

Z kwestią migracji związana jest tematyka następnych publikacji związanych z wykonywaniem władzy rodzicielskiej. W artykule pt. *Wykonywanie władzy rodzicielskiej przez rodziców pozostających poza granicami RP*, w: *Prawnorodzinne i społeczne konsekwencje migracji zarobkowej. Wybrane zagadnienia*, red. S. L. Stadniczeńko, M. Gołowkin-Hudała i A. Wilk, Opole 2009, s. 31-37, ISBN 978-83-916650-3-9, zwrócono uwagę na konieczność starannego wykonywania władzy rodzicielskiej przez rodziców w sytuacji, gdy posiadają ją oni w pełnym zakresie, a jednocześnie przebywają za granicą w celach zarobkowych, podczas, gdy ich dzieci przebywają w Polsce. W kontekście powyższego jako szczególnie istotna postrzegana jest problematyka osobistego wykonywania władzy rodzicielskiej, przy jednoczesnej konieczności, w razie opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na dłuży okres czasu, uregulowania sprawy pieczy nad dzieckiem. Szczególnego znaczenia omawiana kwestia nabiera zwłaszcza w sytuacjach nagłych wypadków, związanych np. z koniecznością interwencji lekarskiej.

Kolejne zagadnienie badawcze związane z wykonywaniem władzy rodzicielskiej, łączące się z wcześniej omawianą kwestią, dotyczyło problematyki zgody zastępującej oświadczenie woli w postępowaniu o wydanie paszportu małoletniemu, czemu zostały poświęcone publikacje: *Wykonywanie władzy rodzicielskiej - wyjazd lub pobyt małoletniego za granicą*, „Człowiek - Rodzina – Prawo” 2012, nr 5, s. 2; *The exercising of parental authority - a minor child's travel or stay abroad*, „Człowiek - Rodzina – Prawo” 2012, nr 5, s. 3. Sąd Najwyższy uznał, iż sprawa z zakresu władzy rodzicielskiej, w sytuacji braku porozumienia rodziców w istotnych sprawach dziecka (za taką była uznana zgoda na wydanie paszportu małoletniemu) jest sprawą z zakresu prawa opiekuńczego, a nie sprawą z zakresu dobra osobistego, w której zgodnie z art. 519¹ § 2 Kodeksu postępowania cywilnego skarga kasacyjna nie przysługuje.

Innym aspektem badań w ramach zagadnienia wykonywania władzy rodzicielskiej była kwestia udzielenia pełnomocnictwa, przez rodzica posiadającego „pełną” władzę rodzicielską, do wyrażenia zgody na przeprowadzenie zabiegu medycznego u jego małoletniego dziecka. Rezultatem badawczym jest częściowo krytyczna *Głosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2015 r., III CZP 19/15*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2015, t. XXV, nr 4, s. 187-197, DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rnp.2015.25.4-10>. Nie sposób bowiem przyjąć, iż rodzic posiadający władzę rodzicielską udziela pełnomocnictwa na zabieg medyczny, zważywszy na to, że czynność ta ma charakter czynności osobistej. Ponadto ustawodawca w art. 34 ust. 3 ustawy o zawodzie lekarza i lekarza dentystry podaje enumeratywny krąg podmiotów uprawnionych do wyrażenia przedmiotowej zgody, wśród których brak pełnomocnika.

Osobny wątek moich badań w obszarze władzy rodzicielskiej stanowiły kwestie związane z prymatem jej wykonywania przez rodziców. Prawo podmiotowe przysługujące rodzicom w zakresie wychowania, w jego ramach także wychowania religijnego, doznaje ochrony na gruncie krajowych i międzynarodowych aktów normatywnych, na podstawie których rodzice wykonują to prawo zgodnie z własnymi przekonaniem, ale zarazem z poszanowaniem godności dziecka i w trosce o jego dobro. Do tego zagadnienia odnosił się artykuł: *Władza rodzicielska a prawo rodziców do wychowania religijnego dzieci*, w: *Bezpieczeństwo człowieka a religia*, red. E. Jarmoch, I.A. Trzpił, Siedlce 2013, s. 371-382, PL ISSN 2083-4179. Natomiast rodzinie jako podstawowemu środowisku wychowawczemu oraz podstawom prawnym prymatu rodziców w wychowaniu dziecka, gwarantowanym aktami prawa międzynarodowego i polskiego, poświęcona została publikacja: *Prymat rodziców w wychowaniu dziecka. Ujęcie ogólne*, w: *Pedagogika rodziny. Podejście systemowe.*, t. 3: *Wychowanie do rodziny*, red. M. Marczewski (red. naczelny), R. Gawrych, D. Opozda, T. Sakowicz, P. Skrzydlewski, Gdańsk 2018, Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna w Gdańsku, s. 215-223, ISBN 978-83-918349-9-2.

Innym przedmiotem moich zainteresowań badawczych było zagadnienie związane z instytucją prawa rodzinnego, którą jest obowiązek alimentacyjny. W artykule: *Obowiązek alimentacyjny rodziców względem studenta*, w: *Rodzina w Prawie*, pod red. A. Dzięgi, Z. Jancewicza i P. Telusiewicz, Stalowa Wola 2009, s. 53-72, ISBN 978-83-61307-76-1, przedstawiono analizę obowiązującego w tym względzie stanu prawnego, konstatacją której było przyjęcie, iż obowiązek alimentacyjny rodziców względem studenta trwa mimo

osiągnięcia przez niego pełnoletności, jednocześnie nie jest on nieograniczony, a rodzice w określonych przypadkach mogą się od tego obowiązku uwolnić.

Analiza i ocena zmian przepisów dotyczących obowiązku alimentacyjnego na kanwie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (druk nr 888), wniesionego do Sejmu dnia 14 września 2008 r. została zawarta w publikacji: *Kierunki zmian w przepisach o obowiązku alimentacyjnym*, [w:] *Prawo rodzinne w dobie przemian*, red. P. Kasprzyk i P. Wiśniewski, Lublin 2009, s. 187-198, ISBN 978-83-7306-453-9, ISBN 978-83-7363-882-2.

Problematyka związana z instytucją małżeństwa stanowiła kolejny obszar badań w ramach prawa rodzinnego. Ochrona przedmiotowej instytucji wymaga zachowania przewidzianych przez ustawodawcę przesłanek do jego zawarcia, jedną z nich jest zróżnicowanie płciowe. W publikacji pt. *Wpływ zmiany płci na możliwość zawarcia małżeństwa*, w: *Małżeństwo jako zawarty związek mężczyzny i kobiety*, red. T. Rakoczy, Lublin 2014, s. 137-159, ISBN 83-7702-969-3 podjęto zagadnienie zmiany płci i prawa tych osób do zawarcia małżeństwa, tak w formie cywilnej, jak i w formie wyznaniowej, w przypadku tej ostatniej z uwzględnieniem wewnętrznych przepisów prawa Kościoła katolickiego. Przesłankom do zawarcia małżeństwa został poświęcony artykuł pt. *Requirements for marriage in the legislation of selected countries in South America*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny”, nr 37 (4/2016) październik - listopad - grudzień 2016, s. 32-52, ISSN 1898-2166, Wydawca: Katolicki Uniwersytet Lubelski Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk i Gospodarce w Stalowej Woli, gdzie zostały wskazane i omówione przesłanki do zawarcia związku małżeńskiego przez mężczyznę i kobietę oraz osoby tej samej płci (Argentyna) związku małżeńskiego przez mężczyznę i kobietę i wolnych związków (Boliwia) oraz związku małżeńskiego przez osoby różnej płci (Kostaryka).

Z problematyką podstaw unieważnienia małżeństwa związane były badania zawarte w artykule pt. *„Braki” pełnomocnictwa do zawarcia małżeństwa jako podstawa do unieważnienia małżeństwa*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 1/2008, nr 2, s. 21-32, ISSN 1898-2166; http://www.kul.pl/files/19/PPE_2.pdf.

W ramach wspólnoty małżeńskiej, każdy z małżonków posiada określone ustawą obowiązki, wśród nich obowiązek wzajemnej pomocy, to właśnie zagadnienie, a zwłaszcza ukazaniu treści wspomnianego obowiązku było przedmiotem artykułu pt. *Obowiązek wzajemnej pomocy małżonków z art. 23 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 25 (2015), nr 4, s. 7-28, DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rnp.2015.25.4-1>.

W ramach prowadzonych przez mnie badań podejmowane były zagadnienia związane z rodziną i jej prawami. Ochrona rodziny, szczególnie przeżywającej trudności, była tematem publikacji dotyczących instytucji asystenta rodziny pt. *Powołanie asystenta rodziny do pracy z rodziną*, „Człowiek - Rodzina – Prawo” 2012, nr 3, s. 4 oraz *Appointing a family assistant for family therapy*, „Człowiek - Rodzina – Prawo” 2012, nr 3, s. 5.

Natomiast zasady dotyczące prawa do świadczenia pielęgnacyjnego były analizowane w publikacjach pt. *Nowelizacja przepisów dotyczących prawa do świadczenia pielęgnacyjnego*,

„Człowiek - Rodzina – Prawo” 2012, nr 7, s. 4 i *Amendments to the regulations regarding entitlement to attendance allowance*, „Człowiek - Rodzina – Prawo” 2012, nr 7, s. 5.

Ochrona prawa do życia dziecka urodzonego przez matkę i pozostawionego w „oknie życia” jest uzasadnieniem potrzeby istnienia tej „instytucji”, która ewidentnie służy człowiekowi i zabezpiecza jego podstawowe prawo – prawo do życia. Sprzeciw wobec regulacji prawnych umożliwiających funkcjonowanie „okien życia” omówiono w publikacjach: *ONZ – nie dla „okien życia”!*, „Człowiek - Rodzina - Prawo” 2012, nr 9, s. 2 i *UN – “no” to “baby boxes”!*, „Człowiek - Rodzina - Prawo” 2012, nr 9, s. 3.

Wśród innych zagadnień rodzinnoprawnych, stanowiących obszar badań należy wyróżnić regulację kontaktów rodziców z dzieckiem, które były przedmiotem artykułu pt. *Rozstrzygnięcie o kontaktach rodziców z dzieckiem w wyroku rozwodowym*, w: *Kościelne prawo procesowe. Prawo rodzinne. Materiały i studia. T. 5*, red. A. Dziega, M. Greszata-Telusiewicz, Z. Jancewicz, P. Telusiewicz, Lublin 2010, s. 57-71, ISBN 978-83-257-0215-1.

Kolejnym zagadnieniem rodzinnoprawnym jest kwestia nazwiska dziecka, któremu poświęcono artykuł pt. *Nowelizacja przepisów regulujących nazwisko dziecka w świetle ustawy z dnia 6 listopada 2008 r.*, w: *Kościelne prawo procesowe. Prawo rodzinne. Materiały i studia. T. 5*, red. A. Dziega, M. Greszata-Telusiewicz, Z. Jancewicz, P. Telusiewicz, Lublin 2010, s. 41-56, ISBN 978-83-257-0215-1

Problematykę odpowiedniego rozumienia pojęcia i stosowania instytucji separacji, opracowano w artykułach pt. *Kontrowersje w rozumieniu pojęcia separacji?*, „Człowiek - Rodzina – Prawo” 2012, nr 8, s. 2 i *Controversy around the institution of separation?*, „Człowiek - Rodzina – Prawo” 2012, nr 8, s. 3.

Badania prowadzone nad poszczególnymi instytucji prawa rodzinnego znalazły odzwierciedlenie w publikacjach: *Zawarcie małżeństwa; Okoliczności wyłączające zawarcie małżeństwa; Separacja, unieważnienie małżeństwa, ustanie małżeństwa, rozwód; Kwestie dotyczące pochodzenia dziecka*, w: *Prawo polskie. Próba syntezy*, T. Guz, J. Głuchowski, M. R. Pałubska (red.), Warszawa 2009, s. 561-575, ISBN 978-83-255-0526-4; oraz *Entering into marriage; Impediment to marriage; Separation, marriage annulment, marriage dissolution, divorce; Issues of a child's origin*, w: *A Synthesis of Polish Law*, T. Guz, J. Głuchowski, M. R. Pałubska (eds.), Part 1, Frankfurt am Main 2009: s. 613-628, ISBN 978-3-631-59103-1. Powyższe zagadnienia z prawa rodzinnego zostały opracowane w ramach systemowego zaprezentowania nauk prawnych w Polsce w sposób całościowy i zrozumiały dla szerokiego grona czytelników.

Do tego samego obszaru badań należy zaliczyć autorstwo haseł dotyczących poszczególnych instytucji prawa rodzinnego i instytucji z nim związanych albo traktowanych w sposób zbliżony do rodziny (konkubinat). Opracowane zostały następujące hasła: Akty stanu cywilnego, Bigamia, Domniemanie pochodzenia dziecka, Duchowny, Kierownik urzędu stanu cywilnego, Konkubinat, Małżeństwo, Okoliczności wyłączające zawarcie małżeństwa, Pokrewieństwo, Powinowactwo, Rozkład pożycia, Rozwód, Rozwód z orzekaniem o winie, Sąd opiekuńczy, Sądowe ustalenie ojcostwa, Sąd rodzinny, Separacja, Stan cywilny, Unieważnienie małżeństwa, Ustanie małżeństwa, Uznanie dziecka, Zaprzeczenie pochodzenia

dziecka, Zaręczyny; w: Rozdział VI. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, w: *Leksykon obywatela*, red. S. Serafin, B. Szmulik, Warszawa 2008, ISBN 978-83-7483-933-4;

Moje zainteresowania naukowe w obszarze prawa bioetycznego zasadniczo dotyczyły problematyki związanej z medycznie wspomaganą prokreacją.

Prawne i etyczne aspekty zapłodnienia *in vitro* były treścią artykułu naukowego pt. *Wybrane aspekty zagadnienia in vitro*, w: *Prawne, administracyjne i etyczne aspekty wychowania w rodzinie*, red. naukowa S. Bębas, E. Jasiuk, Radom 2011, s. 373-385. W kontekście bioetyki personalistycznej *in vitro* jest sprzeczne z godnością człowieka i podstawową wartością jaką jest życie istoty ludzkiej. Życie jest bowiem wartością, podlegającą ochronie na każdym etapie rozwoju i nie może być traktowane przedmiotowo, co niestety przy procedurze pozaustrojowego zapłodnienia ma miejsce.

Analiza wyroku z dnia 28 sierpnia 2012 r. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu w sprawie R. Costa i W. Pavan v Włochy (skarga 54270/10) była przyczynkiem do opracowania publikacji pt. *Sztuczna prokreacja i selekcja embrionów a prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego*, „Człowiek – Rodzina – Prawo” 2012, nr 6, s. 4 i *Artificial Procreation and Embryo Selection vs. the Right to the Respect for Private and Family Life*, „Człowiek - Rodzina – Prawo” 2012, nr 6, s. 5. ETPCz w tym konkretnym przypadku stanął na stanowisku, że pozbawienie małżonków, którzy poddali się sztucznej prokreacji, badań preimplantacyjnych jest niezgodne z art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, ponieważ narusza prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego.

W ramach prowadzonych badań kolejnym zagadnieniem, które wiąże się z medycznie wspomaganą prokreacją jest pochodzenie dziecka od określonych osób. Przedmiotowa problematyka została zawarta w artykule naukowym pt. *Zmiany w zakresie przepisów filiacyjnych wprowadzone na mocy ustawy o leczeniu niepłodności*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2018, t. 10(46), nr 2, s. 87-107, DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rns.2018.46.2-5>. Badania potwierdzają, iż dziecko ma prawo podmiotowe do ustalenia pochodzenia, tak macierzyństwa jak i ojcostwa, co gwarantuje mu Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Wskazano na trudności w przypadku uznania ojcostwa, ponieważ może być ono ustalone zanim jeszcze zostanie ustalone macierzyństwo oraz na trudności w poznaniu tożsamości ponieważ przy zastosowaniu medycznie wspomaganą prokreacji faworyzuje się pochodzenie dziecka niezgodne z jego pochodzeniem genetycznym, które może polegać na prawie do poznania własnej tożsamości genetycznej bądź prawie do poznania tożsamości dawców gamet, z których poczęło się dziecko.

W ramach zagadnień związanych z prawem bioetycznym podjęto zagadnienie prawnego i etycznego uzasadnienia tzw. aborcji postnatalnej. Uznano ją za eutanazję, co znalazło wyraz w publikacjach: *Co jeszcze jest w stanie wymyślić człowiek?*, „Człowiek – Rodzina – Prawo” 2012, nr 1, s. 4 i *What More Can Man Come up With?*, „Człowiek - Rodzina – Prawo” 2012, nr 1, s. 5.

W tym samym obszarze zainteresowań mieści się problematyka zawarta w publikacjach: *Płeć biologiczna a płeć społeczno-kulturowa*, „Człowiek – Rodzina – Prawo”

2012, nr 2, s. 4 i *Sex vs. Gender*, „Człowiek - Rodzina – Prawo” 2012, nr 2, s. 5, która dotyczy filozoficznych podstaw ideologii gender w odniesieniu do płci biologicznej.

W pozostałych moich publikacjach naukowych podjęto badania nad zagadnieniami, których nie zaliczam do wiodącego nurtu moich badań naukowych. Nie mniej jednak mieszczą się one w nurcie badań dotyczących małżeństwa, czego potwierdzeniem jest publikacja pt. *Problem nierozzerwalności małżeństwa w pierwszych wiekach chrześcijaństwa*, w: *Ojcowie Kościoła w trosce o życie duchowe człowieka*, red. J. Przeździecki, T. Syczewski, S. Mazur, Drohiczyn 2010, s. 57-68, seria: Biblioteka Drohiczyńska, t. II, ISBN 978-83-60239-55-1, w której badaniu poddano zagadnienie nierozzerwalności małżeństwa chrześcijańskiego. Zgodnie z prawem biblijnym była ona cechą tego małżeństwa, jednakże w przypadku cudzołóstwa było możliwe oddalenie małżonka (najczęściej żony), co skutkowało powstaniem separacji. Rozwody w Kościele Zachodnim w przeciwieństwie do Kościołów Wschodnich, nie były dopuszczalne.

Z problematyką małżeństwa i rodziny wiążą się publikacje: *W trosce o człowieka, rodzinę...*, „Człowiek - Rodzina – Prawo” 2012, nr 4, s. 4 i *Concern for man, family...*, „Człowiek – Rodzina – Prawo” 2012, nr 4, s. 5. Powstały one na podstawie publikacji rozmowy z Arcybiskupem J. Michalikiem, w której zostały wskazane istotne dla katolickich małżeństw i rodziny zagadnienia takie jak: ochrona życia, eutanazja, zapłodnienie pozaustrojowe in vitro, oraz problem braku wierności i trwałości związków małżeńskich. Świadomość i właściwe rozumienie tych zagadnień może mieć istotny wpływ na funkcjonowanie małżeństwa i rodziny.

Jestem autorem biogramu ks. prof. Czesława Falkowskiego, który był zatrudniony na Wydziale Teologii i Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych KUL, a następnie został biskupem łomżyńskim. Biogram znalazł się w artykule pt. *Ks. Bp Czesław Falkowski (1887-1969)*, w: *Profesorowie Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. A. Dębiński, W. Sz. Staszewski, M. Wójcik, Wydawnictwo KUL, Lublin 2008, s. 123-128, ISBN 978-83-7363-711-5.

Ze racji moich obowiązków, wynikających z funkcji postulatora Męczenników Wschodu (komunizmu) 1917-1989, opublikowałem artykuł pt. *Geneza i trudności w przygotowaniu sprawy beatyfikacyjnej Męczenników Wschodu (komunizmu 1917-1989)*, w: *Postępowanie beatyfikacyjne drogą męczeństwa*, seria: *Świętość kanonizowana 8*, praca zbiorowa pod red. Sz. T. Praśkiewicza, Kraków 2012, s. 143-154, w którym, jak to wynika z tytułu, zostały wskazane przyczyny oraz trudności dotyczące tej sprawy.

Aspekty cywilistyczny i prawnokarny ochrony czci jako dobra osobistego znalazły odzwierciedlenie w publikacji pt. *Prawna ochrona czci jako dobra osobistego*, w: *W trosce o wartości*, red. D. Frydrych, S. Mazur, M. Łaziuk, Drohiczyn 2007, s. 49-59, ISBN 978-83-60239-25-4. Przeprowadzone badania wskazują, że prawo cywilne daje możliwość szerszej ochrony czci jako dobra osobistego, natomiast prawo karne przewiduje surowszą sankcję za jego naruszenie. Ponadto wskazano, iż istnieje pewna grupa osób objęta szczególnymi regulacjami w tym zakresie.

W artykule pt. *Kształtowanie postawy obywatelskiej katolików w nauczaniu biskupa Zygmunta Łozińskiego*, w: *Sługa Boży Biskup Zygmunt Łoziński. W trosce o Kościół i Ojczyznę*,

red. S. Mazur, T. Syczewski, Drohiczyn 2011, s. 97-108, seria: Biblioteka Drohiczyńska, t. VIII, ISBN 978-83-60239-95-7 wskazano na czynniki kształtowania postawy obywatelskiej katolików w okresie międzywojennym, w tym między innymi prawa i obowiązku udziału w wyborach.

Moja działalność naukowa wyraża się w tym, iż jestem współredaktorem dwóch publikacji naukowych: *Rodzina w Prawie*, red. A. Dziega, Z. Jancewicz, P. Telusiewicz, Stalowa Wola 2009, ss. 214, ISBN 978-83-61307-76-1 oraz *Kościelne prawo procesowe. Prawo rodzinne. Materiały i studia. T. 5*, red. A. Dziega, M. Greszata-Telusiewicz, Z. Jancewicz, P. Telusiewicz, Lublin 2010, ss. 411, ISBN 978-83-257-0215-1.

Po uzyskaniu tytułu doktora uczestniczyłem aktywnie (wystąpienie z referatem lub komunikatem) w 17 konferencjach, sympozjach i innych spotkaniach naukowych – międzynarodowych i krajowych, podczas których poruszane były problemy mieszczące się w obszarach moich zainteresowań naukowych i wyodrębnionych przeze mnie problemów badawczych. Ponadto byłem również współorganizatorem dwóch konferencji naukowych: Druga Konferencja Naukowa z cyklu „Rodzina w Prawie”, która odbyła się 13 grudnia 2007 roku na Wydziale Zamiejscowym Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli oraz Trzecia Konferencja Naukowa z cyklu „Rodzina w Prawie”, która odbyła się 15 grudnia 2008 roku na Wydziale Zamiejscowym Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli.

W ramach projektów o charakterze edukacyjnym na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL przygotowałem i złożyłem w roku akademickim 2012/2013 oraz 2014/2015 dokumentację powołującą dwusemestralne Studia podyplomowe w zakresie wykonywania zadań asystenta rodziny, co było odpowiedzią na wprowadzenie instytucji asystenta rodziny do systemu prawa polskiego, a jednocześnie ściśle wiązało się z prowadzonymi przeze mnie zajęciami dydaktycznymi z zakresu Zadań samorządu terytorialnego wobec rodziny. Kierunek przeszedł pozytywną weryfikację i został powołany, jednakże po zakończonej rekrutacji nie był uruchomiony z powodu małej liczby słuchaczy.

Jako pracownik naukowo-dydaktycznym KUL w roku akademickim 2018/2019 prowadzę zajęcia na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji m. in. z takich przedmiotów jak: Klinika prawa – sekcja rodzinna – laboratorium; Prawo rodzinne i opiekuńcze – ćwiczenia; Prawo rodzinne i opiekuńcze – wykład (studia niestacjonarne); Rodzina w kulturze prawnej Europy – wykład; Sądowa ochrona rodziny – wykład (studia niestacjonarne); Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach rodzinnych – konwersatorium; Prawo bioetyczne - konwersatorium – (Instytut Prawa) oraz Zadania samorządu terytorialnego wobec rodziny – wykład – (Instytut Administracji). Natomiast na Wydziale Teologii KUL: Prawo rodzinne i opiekuńcze - wykład – (Instytut Nauk o Rodzinie i Pracy Socjalnej). Ponadto w ramach dydaktyki byłem promotorem 90 a recenzentem 91 prac magisterskich na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji oraz na Wydziale Teologii z prawa rodzinnego i opiekuńczego.

W zakresie działalności dydaktycznej jestem z ramienia Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji koordynatorem sekcji rodzinnej w Uniwersyteckiej Poradni Prawnej od roku akademickiego 2014/2015, a w ramach tejże sekcji jestem opiekunem merytorycznym realizowanego przez Studentów prawa od roku akademickiego 2016/2017

programu *Street Law*, co jest wyrazem mojego zaangażowania w popularyzację nauki wśród młodzieży szkół gimnazjalnych i licealnych oraz promocji naszej Uczelni w Lublinie i okolicznych miastach.

Wyrazem mego zaangażowania na rzecz Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji jest pełnienie funkcji Sekretarza Katedry Prawa Rodzinnego i Praw Rodziny od 2009 r.; byłem tutorem studentów na kierunku prawo kanoniczne w latach 2009-2014. Ponadto byłem od 1 października 2008 roku do 30 września 2009 roku Rzecznikiem Dyscyplinarnym ds. Studentów Wydziału Zamiejscowego Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli.

Jestem członkiem Stowarzyszenia Kanonistów Polskich – od 2004 r. i Drohiczyńskiego Towarzystwa Naukowego – od 2007 r. Poza tym jestem również od 2008 roku członkiem Zespołu Ekspertów Konferencji Episkopatu Polski ds. Bioetycznych.

ks. Piotr Wójcik

